

Sugu ei lahku soosta, võsu ei veere kännusta. (Väike-Maarja)

Türi toimunud aastakoosoleku järel peaks kogu käesoleva lehe ruum olema pühendatud selle koosoleku ja seltsi 15. aastapäeva materjalidele. Kuna paljud käisid ise kohal, siis anname ainult lühikese ülevaate. Traditsioonikohaselt toimuvad kevadel osakondade ekskursioonid-tutvumisretked. Loodan, et nende marsruudid ja giidid lisavad osavõtjate teadmistele kaalu juurde. Igatahes organiseerijatel peaks selleks juba head kogemusaed olema. Ootame meie lehe toimetuses neid käike kajastavaid artikleid.

EGeS-i 15. aastapäevale on käesolevas numbris pühendatud kaks artiklit ja loodame, et juubeliaasta igas lehenumbris on artikleid kas seltsi minevikust või sellest, milline nägemus on liikmetel tuleviku kohta. Mineviku raskuste meenutamine on uutele liikmetele heaks võrdlusmaterjalideks kuivõrd kapitaalselt on meie huvialal tegutsemise võimalused avardunud. Jääb aga alles unistus "oma kodust" st keskusest, kus oleks koos kogu me vara ning arhiiv, mis juba nüüd võiks hulga mahukam olla.

Märgatavalt laiem võiks olla kirjastustegevus, mille toetamiseks on mitmesuguseid fonde olemas, kuid toetuse taotlemine on keeruline ja aeganõudev protsess. Selles protsessis on tähtis oskus nn projekte kirjutada ning võimekad inimesed sel alal on hinnas.

Peale hooaja lõpuüritusi, mis igas osakonnas on erinevad, järgneb seltsi tegevuses nn suvepuhkus. Juubeliaastal ei tohi see olla aga tavapärane ohjade lödvakslaskmine, vaid seltsi ja genealogia tutvustamiseks oma kodukandis iga võimaluse ärakasutamine. Suveajal on ju tavapärasest rohkem ühisüritusi, olgu need suguvõsa kokkutulekud, küla-, valla- või kihelkonnapäevad. Viimatimainitud toimub üha rohkem, sest ajalooliselt kujunenud kihelkonnad pakuvad peale meie huvi ka kodu-uurijatele ning ka äritegevuse arendajatele. Võimalik et tulevikus saab see haldusüksus jälle kasutusele võetud.

Loodan väga, et suvepäevad Kose-Uuemõisas lähevad hästi korda ning saavad omavaheliste asjalike arutelude kohaks. Juubeliaasta raskuspunkt aga kandub sügishooaega ning selle tippsündmus on teaduslik konverents, mis toimub 12. novembril Tallinnas Tallinna Ülikooli aulas Narva mnt-l.

Murettekitav on siiski osakondade vähenenud aktiivsus rändnäituste planeerimisel, ettevalmistamisel ning läbiviimisel. On ju rändnäitused hea võimalus tutvustada genealogiat ka väljaspool keskusi. Selleks on sobivad nii rahvamajad, raamatukogud, muuseumid kui ka muud rahvakogunemiskohad.

Käesoleva kuu 14. kuupäeval pühitses oma 40. sünnipäeva seltsi juhatuse esimees Raivo Maine. Usun et toimetuse õnnitlusega ühineb kogu suguvõsa-uurijate pere.

Lõpetuseks aga mitmekordne ELAGU Saaga programmi koostajatele ja kaasaitajatele. Kes arvutit ei kasuta, saavad sellest teada lühitutvustusest, mis on ära toodud tänase lehe rubriigis TASUB TEADA.

Aastakoosolekust Türi 12. märts 2005

Eesti Genealogia Seltsi aastakoosolek kinnitas uue juhatuse koosseisu volitustega viieks aastaks. Lisaks toimus 12. märtsil Türi peetud üldkoosolekul seltsi aseesimehe ja revisjonikomisjoni valimine.

Eesti Genealogia Seltsi esimehe Raivo Maine ettepanekul lisandusid juhatusse osakondade esimeeste kõrval inimesed lähtuvalt seltsi tööd puudutavatest funktsioonidest. Üldkoosoleku heakskiidul (227 poolt, 1 erapooletu) kuuluvad nüüdsest juhatusse järgmised isikud:

Eva Niglas - sekretär, Fred Puss - arhiivindus, Harry Tuulik - uurimisjuht, Jaan Tagaväli - koordineerimiskoordinaator, Mailis Mölder - IT, kodulehekülge, Ije-Laine Kannik - kroonik-arhiivaar, Juta Tasa - finantskonsultant, Kadi Laid - pressiesindaja ning Raivo Maine - esimees, Ants Roomets - aseesimees. Are Saarne - Tallinna osakonna esimees, Tiina Tafenu - Viljandi osakonna esimees, Marje Neitsov - Pärnu osakonna esimees, Kalle Kesküla - Saaremaa osakonna esimees, Hubert Gutmann - Virumaa osakonna esimees, Elle Narusk - Läänemaa osakonna esimees ning Vello Kallandi - Järvamaa osakonna esimees. Tartu osakonna uus juhataja - 7. mail 2005 valitud Ilona Aim.

Revisjonikomisjoni liikmeteks kinnitati Tiina Klemm, Signe Tael ja Sirje Padar.

2004. aasta genealogiks valiti juhatuse liige Harry Tuulik. Samas valiti juhatuse ettepanekul seltsi auliikmeteks - Einar Loit ja Ants Härma. E. Loiti elulooga võib tutvuda PL 2(39) ja A. Härma omaga PL 31. Ants Härma on seltsi taasasutaja liige ja kuulub juhatusse kaheksa aastat. Kokku on seltsil nüüd 10 auliiget. Varasematel aastatel on EGeSi auliikmeteks nimetatud Helgi Onno, Helma Annilo, Harri Talvoja ning professor Aadu Must. Seltsi algusaastatel tehti suuresti koostööd Soome genealoogidega. Sellest ajast on seltsi auliikmeteks saanud soomlased Juha Ahtiainen, Matti Autio, Pertti-Juhani Vuorinen, Taisto Suontausta.

Mis tehtud, teoksil, tulemas...

Tartu osakond

5.03.2005 TÜ eesti keele õppejõu Tiina Hallingu huvialaks on liivlaste kultuuripärand, eriti aga kõik, mis seotud liivi keelega. Seda peegeldas ka pooleteist-tunnine emotsionaalne ettekanne. Kuulajatele tutvustati seostuvate keelte ajaloolist ja geograafilist tausta. Liivlaste eluolu kohta oli ettekandjal kaasas väga rikkalik fotomaterjal ja valimik liivikeelseid publikatsioone. Tehniliste tingimuste puudumine ei võimaldanud filmide vaatamist.

2.04.2005 Janis Tobreluts andis ülevaate Lõuna-Eesti praegustest kirikuarhiividest, vt <http://arhiiviregister.ra.ee/> Juttu oli kirikute juures asuvatest materjalidest, nende säilitamise tingimustest ja olukorrast teise maailmasõja ajast kuni tänapäevani. Eesti Kunstiakadeemia magistrant Diana Allas rääkis oma magistritööst, mille teemaks on sugupuude kujundamine.

7.05.2005 Ülle Tarkiainen rääkis Liivimaa hajataludest 17. saj.

EGeSi Tartu osakonna juhatusse kuuluvad alates 7. maist järgmised liikmed: Ilona Aim (esimees), Mall Pendin, Eha Kotov (kassapidaja), Mare Jaeger (veebihaldur), Fred Puss, Kristjan Luhamets

Läänemaa osakond

1. märtsil 2005 Haapsalus avatud sugupuude näitus sai teoks EGeS Läänemaa osakonna eestvedamisel koostöös Pärnu osakonnaga. Näitus oli avatud 12.märtsini.

Haapsalus toimunud sugupuude näitus rändas edasi Pärnu-Jaagupi raamatukokku. Näitus avati 17.03.2005 ja jäi avatuks kuuks ajaks. Pildid näituse avamisest asuvad Halinga valla koduleheküljel.

<http://jaagupi.parnu.ee/~andrus/galerii/?tegevus=vaata&galerii=114>

Pilt Pärnu-Jaagupis olnud näituselt.

Viljandi osakond

18. aprilli üritusel Viljandi Kunstisaalis Viljandi Perekonnaseisuosakonna tööd ja arhiivi tutvustas osakonna juhataja Sirje Tamm.

EGeS Viljandi osakonna viimaseks ürituseks 2004/2005 hooajal oli piknik Madi talu maadel Viljandi lähistel <http://www.hot.ee/maditalu/>. See toimus 15. mail 2005.

Kavas: tutvumine Madi talu muuseumitoaga, jalutuskäik Madisepäeva lahinguväljadel, väike ettekanne eestlaste muinasusundist Tammemäe hiies, piknik, vaba vestlusring, plaanide koostamine uueks hooajaks.

Virumaa osakond

28. mail algusega kell 8 toimub bussiekskursioon marsruudil Rakvere – Jõhvi (kindluskirik) – Iisaku (kirik, muuseum ja maalaat) – Mäetaguse – Kiikla mõisakompleks – Ontika – Vahastu juga – Toila/Oru – Rakvere. Reisi pikkus circa 240 km, osavõtutasu 200 krooni. Giidiks Vallo Reimaa. Osavõtusoovist teatada Hubert Gutmanile.

Tallinna osakond

21. mail toimub Tallinna osakonna ekskursioon Tallinn-Virumaa-Tallinn: Väljasõit Tallinnast "Sakala" parklast kell 8.00. Sõidetakse marsruudil: 1. Tallinn- **Viitna** Viitna kõrts, 2. Viitna-**Palmse** Palmse mõis 3. Palmse-**Ilumäe** Ilumäe kabel, 4. Ilumäe-**Sagadi** Sagadi mõis, 5. Sagadi-**Altja** Altja kaluriküla, 6. Altja-**Vihula** (Vihula mõis) 7. **Lõuna** Vihula mõisas, 8. Vihula-**Haljala** Haljala kirik, 9. Haljala - **Rakvere** Rakvere vallimägi, kirik, turuplats, 10. Rakvere-**Kadrina** Kadrina kirik, 11. Kadrina-**Aaspere** Aaspere mõis, 12. Aaspere-**Tallinn** Sakala keskus. Ekskursiooni giidideks on **Mart Helme ja Veljo Ranniku**.

EGeSi suvepäevade korraldamine on Tallinna osakonna õul. 6.-7. august toimuvad EGeSi V Suvepäevad Kose-Uuemõisas, ööbimine Kosejõe Koolis.

Vaata kooli asukohta kaardil: <http://www.kosejoe.edu.ee/index.php?option=content&task=view&id=7&Itemid=39> Bussiga on võimalik Tallinnast välja sõita 06.08.2005. a kell 10.00 Sakala parklast (kohtade arv 50), kellele võimalik, palun tulla oma transpordiga.

Laupäeval kell 11.00–13.00 kogunemine, osalejate registreerimine, suvepäevade avamine. 13.00-14.00 lõunasöök. 14.00-15.00 Enn Tarveli loeng Kose-Uuemõisa 1805.a ülestõusu kohta 15.00-16.00 vaatame filmi Kose-Uuemõisa ajaloo kohta. 16.40-18.00 ekskursioon Kose-Uuemõisas (Kõlli Tooma kivi, Kose mässi lahingupaik, kabel), 18.00-19.00 õhtusöök; 19.00 alates vaba programm.

Pühapäeval 8.00-9.00 äratus, 9.00-10.00 hommikusöök, 10.15-14.00 ekskursioon Kuivajõe kõrts (Kose mässi kokkusaamispaik) -Nõiakaev - Tuhala karstiala - Tuhala kirik- Ämmauk - Jüriöö ülestõusu mälestusmärk- Kose kirik. Giidideks Ants Talioja ja Ülo Roosnurm. Kell 14.00-15.00 suvepäevade lõpetamine.

Osalemistasu 90 krooni, maksta saab kohapeal. Ööbimine maksab 50 krooni ja toitlustamine 120 krooni - kolm söögikorda.

Vabandage! Eelmises lehes PL45 on avaldatud vale toimumise kuupäev.

EGeSi uusi liikmeid talv-kevad 2005

Tiiu Küt	1941	Türi	Türi	Viidaun, Valpritt, Valdna, Pöörang
Enno Kaldna	1931	Türi	Väike-Maarja	Rosenbaum
Marje Tamme	1955	Türi	Türi	Ansjaki, Puterlass, Kukkeus, Kaltmann
Priit Kuusing	1938	Türi	Lüganuse	Normak, Pärtmann, Trummar, Loll, Kusing
Elmu Evestus	1939	Lääne-Viru	Nissi	Evestus, Brandmeister
			Rapla	Kuljus, Varm
			Torma	Teder
			Simuna	Kümnik
			Anseküla	Tuulik
Inga Metsar	1932	Lääne-Virumaa	Väike-Maarja	Piibemann, Mihkra, Kuris, Landberg
Milvi Roomet	1940	Lääne-Viru	Põlva	Pähn
			Laiuse	Roomet, Ehin
Ülle Väina	1976	Jõhvi	Juuru	Väina, Pe(e)ver
Anne-Liis Oks	1943	Tallinn	Kuusalu	Kranfeldt, Eenmann, Karmann, Anton
			Mihkli	Jürgenson
			Karja	Kaubi
Saima Armilda Promnik	1933	Harjumaa	Harju-Madise	Kullör, Päri
			Jämaja	Jõgi, Poobus
Kalju Sipp	1935	Tallinn	Lihula	Sipp
			Keila	Kullerkann
			Rõuge	Hank, Hakmann
Eddi Tomband		Harjumaa	Haljala	Tomband
Kalvi Vain	1960	Harjumaa	Jõelähtme	Pronemik, Promm, Prommiko, Jaagu, Vain, Sööker, Kangur
Jaan Varol	1945	Tallinn	Helme	Varol, Varul
Jaan Holm	1935	Kuressaare	Kihelkonna	Randi, Teern, Holm, Önnis, Alber, Mälk, Mölder, Laug, Lüüs, Hoogand, Anger, Tooms, Laht
Madis Nõmm	1966	Kuressaare	Kihelkonna	Kruuse, Pilt, Bild, kaasik, Tidus, Usin, Tökman, Vaher, Höbenik, Isop
Aarend Tõru	1939	Kuressaare	Püha	Mägi, Perem, Sepp, Tõru

⌘ ⌘ ⌘ ⌘ ⌘ ⌘ ⌘

Lugu mikrofilmidest

Harri Talvoja.

Nagu minu eelmistes meenutustes juba kirjas on, tekkis seltsi loomise järel vajadus võimaldada uurijatele ligipääs algallikatele. Nõukogude ajal, kui suguvõsa-uurimine ei olnud veel massiline, oli algallikate kasutamine erauurijale teatud mõttes kergem. Selleks pidi olema mingi asutuse või organisatsiooni taotlus arhiivi pääsemiseks. Usutava põhjuse leidmine jäi igäihe enda välja nuputada. Jutt kehtib eriti selliste arhiivide kohta nagu Perekonnaseisuameti ja tema osakondade arhiivid.

Tol ajal puudusid või olid vähesel määral käibel mikrofilmid arhivaalidest. Et tuleb lahendada mikrofilmimise küsimus sai mulle algusest peale selgeks. Olin näinud millises olukorras olid enamkasutatavad üriku. Neid ähvardas otseselt ärakulumine ja lehtede tükkideks lagunemine. Teiselt poolt oli uurijale algallikate originaalide kasutamine mugavam, kuna toleaeagsete mikrofilmide kvaliteet oli tunduvalt madalam ja tihti praktiliselt mitteleotav. Olete vast selliseid isegi praegu kohanud. Põhjuseks oli lohakas töö mikrofilmimisel ja fotomaterjali halb kvaliteet.

Nii või teisiti oli juba 1990. aastal töö käimas enamkasutatavate algallikate kopeerimisel mikrofilmidele. Oli selge, et ka suguvõsauurijad peavad orienteeruma mikrofilmidele. Eriti tähtis oli see Perekonnaseisuameti arhiivides, millised oli ametkondlikud ja neis puudusid töökohad ise uurijatele. Seetõttu sai seal kõrvalasavas kartoteegihoidlas töötada vaid ca 3 inimest. Lauana kasutati isegi aknalaudu. Kuna olin tuttav nii arhiivi kui ameti juhtkonnaga, jäi meie tegevuse kooskõlastamine seal minu hooleks.

Perekonnaseisumeti arhiivi kirikuraamatuid mikrofilmiti ERA laboris Maneeži tänaval. Seltsi juhatus leidis, et kõige otstarbekam on luua omale Perekonnaseisumeti personaalraamatutest mikrofilmide kogu. Et otsus oli asjakohane näitab seegi, et hiljem suleti meile nende arhiivide ukSED ja on seda tänaseni.

Ameti juhataja pr Hiedel oli sellega nõus, sest see tõi kergendust ka nende tööle. Originaalide kasutamine vähenes, samuti ruumide vajadus. Kuna kõige enam teavet sisaldasid personaalraamatud, siis alustati nendest. Ka oli nende filmimine juba mitu aastat toimunud ning negatiivid olemas. Kopeerimisega ERA laboris nõustuti ning maksta tuli ainult labori töötajatele kaadrite arvu järgi. Kaadri maksumus oli väike.

Seltsi juhtkonna vahekord ameti juhtkonnaga oli usalduslik ning ladusin Toompeal arhiivis negatiivide karbid portfelli ja viisin käeotsas laborisse. Sama kordus tagasiviimisel ning niikaua kuni kõik olemasolevad negatiivid olid positiivideks kopeeritud.

Sellega oli seltsi filmikogule alus pandud. Kuna arhiivi mikrofilmimine jätkus, siis tegime lepingu, et edaspidi tehakse ka meile üks koopia. Ka siis tuli ainult töö eest tasuda. Nii toimus asi kuni vene võimu langemiseni, siis kadus finantseerimine ja filmimine seiskus.

Nüüd olid osade kihelkondade kohta mikrofilmid olemas, kuid meie ees seisis kaks tõsist probleemi. Saadud positiivfilm oli 300 meetristes rullides ja nendega tööks puudusid lugerid (nimetasime neid ka mikroftotideks). Algul tegime mikrofilmile rulle fotofilmi ilmutusrullidest, hiljem saime neid Soomest. Seal suguvõsa-uurijatel külas käies rääkisin murest Pertti Vuorisele, kes hankis Soome Rahvusarhiivi varudest ühe kastitäre rulle. Tollis oli kõva vaidlus, kas rullid kuuluvad tolli alla või mitte. Mul õnnestus tõestada, et tegemist on kasutatud kaubaga ning nad ei ole mõeldud äritegevuseks. Nüüd alustasime lugerite otsinguid. Härra Ustus Aguri käest saime kaks mikrofiss'i (mõeldud mikrokaartide lugemiseks). Ühe ehitasime ümber ja teise vahetasime TPI raamatukoguga ümber. Peagi avastas, et tehnikaraamatukogus on mitu mahakantud lugerit, mille nad seltsile loovutasid. Osal neist puudus optika. Selleks sobis aga fotoaparaat "Jupiter-12" objektiiv ning probleem oli lahendatud. Edaspidi saime veel paar lugerit, aga neid tuli tihti remontida.

Niipea kui hakkas kehtima Eesti Vabariik olid vabast maailmast kohal mormoonid ja alustasid omakorda filmimist. Perekonnaseisumeti oli rõõmus, et sai igast rullist endale ühe säilituskoopia (positiivina). Tööks Eestis oli vaja üht fotograafi, keda suunata väljaõppele Saksamaale. Väljaspoolt seltsi leidsime ka selle.

Nüüd tekkis juhtkonnal idee osta puuduvaid mikrofilme nüüd juba mormoonidelt. Kui Tallinnasse saabus Hollandis paiknev mormoonide Balti riikide kuraator härra Jan Slier, saime temalt nõusoleku ning seda ka fondihoidjalt. Tellisime vastavalt kasutajate nõudmistele ja rahavarudele. Rulli hind oli oluliselt kõrgem kui varem, aga vastavalt mormoonidega sõlmitud lepingule ei tohtinud arhiiv oma käsutusse saadud koopiaid paljundada. Nii olimegi sunnitud äri ajama mormoonidega.

Vahepeal algas vabariigis maade ja varade tagastamine, lõpetas suure töökoormuse tõttu suguvõsa-uurijate teenindamise. Mäletan, et tõendite tahtjate järjekorrad ulatusid lossiesisele platsile välja.

Mikrofilmide ost USA-st Salt Lake Cityst jätkus kuni 2000. aastani ning viimane partii osteti juba uue juhatuse poolt. Siis võis tellida ka isikliku raha eest, ainult tingimusel, et lõpuks maandub film seltsi arhiivis.

Kuna tellimise hind kerkis, siis asuti nõudma, et Perekonnaseisumeti arhiiv antaks üle EAA-le, st, viia välja ametkondlikult suletud arhiivist. Kehtiv seadusandlus seda soosis ja tänu Fred Pussi pingutustele see ka juhtus.

⌘ ⌘ ⌘ ⌘ ⌘ ⌘ ⌘

Kus on olnud seltsi "kodu"

Helgi Onno

Vanarahva tarkus – "kes minevikku ei mäleta, elab tulevikuta" ärgitas ka mind kirjutama oma mälestusi seltsi algaastatest. Mõtlen aega, kui selts oli juba asutatud ja juhatus valitud. Seltsi tegevuseks vajalikud ruumid olidki tookord suurimaks probleemiks. Meenutaksin mõningaid seiku seoses ruumide otsimisega ja saamisega.

Esialgselt otsustati Eesti Genealoogia Seltsi keskus rajada Paidesse. Arvesse võeti asjaolu, et Paide asub vabariigi keskel ning sinnaõit ei olnud 90-ndate aastate algul eriti kulukas. Paidesse me ruume ei saanud ja juba esimesel aastakoosolekul otsustati, et seltsi keskus tuleb sinna, kuhu saadakse ruumid. Uuriti võimalust kinnitada kanda valmivas Rahvusraamatukogu kompleksis, aga ka see katse ebaõnnestus.

Esimestel aastatel meil regulaarseid kogunemisi ei olnud. Tegevus elavnes, kui algasid gooti kirja kursused professor Liivi Aarma juhendamisel. Kursused olid tasuta ja toimusid tolaeagse Tallinna Polütehnilise Instituudi ruumides Mustamäel.

1991. a lõpul avanes võimalus saada seltsi kasutusse ruumid Nõos. Selle ettevõtmise initsiaatoriteks olid Tartu osakonna juhataja Jaks Lankots ja Nõos elav seltsi liige Linda Marvet. Saime pesapaiga Nõo Keskkooli vanasse ühiselamusse, mis algselt oli olnud pastoraat. Seal on elanud Nõo pastorina eestikeelse genealoogia isa Martin Lipp. Kirikla ukSEL oli ka temale paigaldatud mälestustahvel. Peale sümboolse asupaiga oleks need ruumid

olnud ka ööbimispaigaks Tartus Ajalooarhiivis uurida soovivatele seltsiliikmetele. Rongi- ja bussiühendus Nõo ja Tartu vahel oli hea.

Kuna kirikla tagastati õigusjärgsele omanikule Nõo kirikule, siis luhtus ka see lootus.

Tallinlased alustasid oma igakuiseid kooskäimisi 1993. aasta sügisel, kui tänu juhatuse liikmele Tõnu Tammarile saadi "kodu" Lasnamäe lõppu Katleri Põhikooli. Peale klassiruumi saime kasutada kahe klassiruumi vahel olevat kitsast ruumi, kuhu paigutasime raudkapi mikrofilmide hoidmiseks ja filmide vaatamiseks paar nn mikrofoto (?). Mikrofilmide hoidmise ja väljaandmise eest hoolitses suure vastutus- ja kohusetundega proua Helju Linder. Kõik tehnilised küsimused lahendas selles koolis Lasnamäel elav, 42. Keskkooli tööõpetuse õpetaja Tõnu Tammar. Huvitav on veel fakt, et ruumide kogu üür maksis seltsile 10 "Vasara" lukukomplekti aastas (ilmselt laste poolt lõhutu taastamiseks).

Katleri Põhikoolis käisime koos kuni 2000. aasta sügiseni, mil avanes võimalus hakata kogunema Ajaloo Instituudi saalis Rüütli tänaval. Kogunemiskoht kesklinnas vähendas aga kõigile va lasnamäelastele sõiduaega ja -kulu. Katleris oli regulaarseid kooskäijaid 30 inimese ringis ning nii mõnigi meenutab seda aega kui ühte "vana head Katleri aega".

Tasub teada

Lühidalt projektist SAAGA

Projekti eesmärk

Ajalooarhiivi perekonnaloos allikate mikrofilmide digiteerimine ja digitaalsele kasutusfondile juurdepääsu loomine Internetis.

Algamise põhjus

Genealoogiauurijate arv on näidanud viimaste aastate jooksul kasvutendentsi. Kui 2003. aastal märkis 227 inimest Ajalooarhiivi uurimissaali registreerimislehele, et nad soovivad arhiivis sugupuud uurida, siis 2004. aasta vältel kasvas see arv juba 316 huviliseni. Kokku on üle 35% Ajalooarhiivi uurijaist oma uurimistöö eesmärgina määratlenud sugupuu uurimise. Siia lisandub hulk inimesi, kes külastavad arhiivi vaid mõnel korral, jättes ankeedis küll uurimistöö eesmärgi lahtri täitmata (see pole kohustuslik), kuid tegelikult tunnevad huvi oma juurte vastu ja kellel sageli ei jää muude tööde ja toimetuste kõrvalt aega arhiivi uurimissaalis käia. Kuid nad meelsasti tegeleks sellega õhtuti või nädalavahetustel, kui see võimalus neil oleks.

Olukorras, kus esmatähtis on originaalide säilitamine, on nende laenutamine lugejaile lubatud ainult siis, kui seda säilikut pole mikrofilmitud. Genealoogiliste materjalide mikrofilmimine sai arhiivis alguse 1960. aastatel, ent hääbus 1980. aastate teisel poolel tehnika amortiseerumise tõttu. 1992. aastal taas alustati mikrofilmimist.

Alates 1992. aastast on valminud 2,6 miljonit kaadrit tagatisfondi mikrofilmi 2810 rullil. Aastatel 1992-2004 on mikrofilmitud järgmised genealoogilist informatsiooni sisaldavad materjalid: EELK kirikuraamatud, revisjonilehed, EAÕK kirikuraamatud, vallaelanike nimekirjad, nekrutite nimekirjad, fondist 402 ja fondist 2100 üliõpilaste toimikud. Sel moel tagatakse materjalides oleva informatsiooni pikaajaline säilivus. Kõigist neist valmistati uurimissaalis kasutamiseks kasutuskoopia.

Paraku on mikrofilmide kasutamine uurijateeninduses probleemne. Mikrofilmid kuluvad, nende asendamine on kulukas ja kasutamine ebamugav. Ajalooarhiivis kasutati esmalt mikrofilmi lugereid Ekran 5PO, nende kõrvale tulid 1990. aastatel viis lihtsa konstruktsiooniga, kuid kaasaegset jaapani lugerit Canon 320m, mis võimaldavad 22-kordse suurendusega saada maksimaalselt terava kujutise, ent korraga on ekraanil nähtav vaid veerand kaadrist. 2001. aastal osteti mikrofilmide uurimissaali Canoni lugeritele lisaks veel kuus USA päritolu lugerit Indus, millel on võimalik kujutist suurendada 18 kuni 42 korda ning olenevalt valitud suurendusest vaadelda kaadrit tervikuna või osadena.

Võimaldamaks digiteeritud kujutistele juurdepääsu ja vähendamaks originaalsäilikut kasutamist paigaldati kõigepealt Ajalooarhiivi uurimissaali 2004. aasta novembris viis täiendavat terminalitöökohta. 2005. aasta mais jõudis "Saaga" Interneti.

Materjal on pärit leheküljelt www.eha.ee/saaga

EELLASLOEND

Raivo Seppo

Mis on ainuvõimalikkus? Tohtu hulk teatmeid on talletatud andmebaasidesse ainuvõimalikul viisil. Piiritletud uurimused eellastest ja järglastest leiavad aga vormistust mitmeti. Juba sugupuust kirjutades rõhutasin visuaalset külge, mida taotletakse eelkõige. Pole midagi selle vastu, et viitsitakse joonistada skeeme, ent kui need venivad meetrite pikku, ülevaate saamiseks tuleb lõpust taas pöörduda algusesse ning algusest

lõppu, kui käte haardeulatusest jääb vajaka uurimust hoidmaks, ja viimne tilk, luup tuleb appi võtta – siis kahjuks on jooniste ainus praktiline lõppjaam tapeet ja eelistatavalt ühegi katkestuseta seinas. Ammu on järeldatud, et sellist tervikut ei taba. Tervik ei väljendu ainult visuaalsuses, taju esmasel, välisel tasandil. Ta väljendub ka sisus ja nimelt sisus, kui genealoogiat ei taheta tõsta kujutava kunsti alamliigiks.

Edasise tõestuseta on selge, et paber üle A3 formaadi mõjub tülikalt. Selge on samuti, et ühe isiku esivanemad vormistatult nõuavad suuremat pinda. Sisule, mitte vormile rõhudes mahutatakse nad täiesti tavalistele lehtedele sirvitava eellasloendina. Jääb ära saavutus, mis paneb imetlema näitustel. Ja siis? Kunstilised püüded edendavad leidlikkust, aga ei lisa midagi uurimistulemustele. Tuleb loobuda nähtavast terviklikkusest sisulise terviklikkuse nimel.

Eellasloend, teisiti eellastabel saksa *Ahnentafeli* järgi on ainuvõimalik loogiline viis jäädvustada esivanemad normaalses mõõtmes paberile, rääkimata raamatuformaadist. Paremat sõna kui ainuvõimalik pole leidnud asjatundjadki. Seda taipas numbrisüsteemi 1590 tarvitusele võtnud austria ajaloolane Michael von Aitzing, arendas hispaania munk Jerónimo de Sosa 1676, tõeliselt populariseeris aga eellasloendi oma uurimustega, 1898-1904 ilmunud *Ahnentafel-Atlas* es saksa jurist, matemaatik ja kirjanik Stephan Kekule von Stradonitz, misjärel leiutis kandis Sosa-Stradonitzi süsteemi ehk meetodi nime. Tema saksa päritolu jäi omaseks sedavõrd, et nimetus *Ahnentafel* juurdus mitmesse, eriti inglise keelde.

Loendi alguseks on päisnik ehk probant, kelle kõuke käsitleti ehk tõendati – ladina *probare*, tõendama – ehk number 1. Esiisasid märkisid alates 2-st alati paaris-, esiemasid 3-st paarituarvud (mehe arv + 1). Nii sai iga esivanem oma numbri. Vanemad leiti arvu kahega korrutades, lapse isa arvu kahega jagades. Lihtne ja geniaalne, vajab üksnes veidi ajude gümnaastikat või taskuarvutit, kuni süsteemi tundes taandub tahtmine teada, kes on kelle laps, sest kõik näib voolava tervikuna. Numbrite paiknemine selles tahab harjumist, kuid mitte päheõppimist. Nõnda on 4. (isaisa) ema 9, 12. isaisa 48. Esivanem 391, 390. naine, on 195. ema, selle laps (195-1=194, 194:2=) 97 on 48.-le ema, 24.-le vanaema, 12.-le vaarema, 6.-le vaarvanaema. Liiginimed (tal- või perenimed) on otstarbekas esile tõsta. Naisi nimetatakse alati oma nimega, sest loomulikult said nad abielludes mehe nime ja kordamine on mõttetu. Kui nüüd tihti naised jäävad oma nimele, võib selle mainida tekstis eraldi (abiellujärgne nimi...). Mitme nimevormi puhul lisatagu vähemmainitud teisendid või kohanimed sulgudes. Põlvkonnad märgitakse pigem ladina numbritega, et mitte korrata seda ainulist, igäihe numbrit. Ka vormiliselt annab see parema tunnetuse. Esivanemaid hõlmavad põlved järgmiselt:

I 1.	IV 8. – 15.	VII 64. – 127.
II 2. –3.	V 16. – 31.	
III 4. –7.	VI 32. – 63.	

Süsteemi üldkuju paigas, on mõistlik tarvitada kuupäevadega tingmärke:

* sündinud	# abiellunud	‡ surnud (ortodoksias)
□ ristitud	† surnud	■ maetud

Neid olen pisut kohandanud. Sünnimärk on lihtne tärn (päike), ristimismärk harilikult lained (ristimisvesi), kuid arvuti sümbolites leitud lainjas võrdusmärk ei täida seda ülesannet täiesti, sestap sobis valge ruut, ristimiskivi või -astja kujutis. Abielumärgi (võre) valisin ise, kuna selle tavaline kujund, põimsõõr (põimitud sõrmused) puudus arvutis, külili kaheksa ent oli proportsioonidest väljas. Võib mõistagi kasutada lühendeid või sõnu lühendamata, kuid isiklikult häirivad need ülejäänud teksti. See liiati võib sisaldada kõiki teadaolevaid andmeid isiku kohta, andmeid, mis ei mahu üheleegi skeemile, kuid loomulikult peavad need ühtima stiililt, st. pole tarvis tähtsustada teatmeid, millest teiste isikute puhul vaikitakse täitsa. Ristimist või matust arvestan vaid siis, kui puudub sünni- või surmakuupäev, need pole nii olulised nagu näivad esiti. Hoopis ebaoluline on surma põhjus, kui pole midagi erakorralist ja meetrikas pikemalt kirjeldatud. Vastavad lühendid võõrkeeltes on harvad (ladina p.c.i. *per casum infelicem* – õnnetusjuhtumil). Haigusi ei märgita. Omaette tähis on lahingus langenuile, ristatud mõõgad stiliseeritult, mille lähim vaste peaks olema suur X, alumised harud pikendatud väikeste ristjoontega.

Kahjuks peame taluma ebamäärasusi ja puudulikke allikaid. Tarvilikud on lühendid:

e. enne, rahvusvaheliselt ladina a. *ante*

p. pärast, samuti ladina p. *post*

u. umbes, ladina ca *circa*

Sündmust mingite aastate vahepeal on lihtsaim märkida kaldkriipsuga.

†1816/1834, †1816/34 – surnud 1816. ja 1834. vahel.

Kogu seda kokkuvõtlikku teooriat ilmestagu (väljamõeldud) andmestik 1804. aasta seisuga.

I

- 1.a **Metsa** Markus, *21.09.1802 Metsa.
1.b **Metsa** Maret, □03.12.1804 Kirikuküla.

II

2. **Metsa** Hans (Ants), *16.06.1760 Metsa; Metsa peremees Allikul, # 08.11.1801 Kirikuküla –
3. **Saue** Kadri, *19.02.1778 Valla.

III

4. **Metsa (Kubja)** Markus, *28.03.1716 Metsa, ■01.01.1804 Kirikuküla, 1745 Kubja Andrese sulane, e. 1766 Metsa peremees Allikul, # 04.08.1745 Kirikuküla –
5. **Palu** Ann, *28.10.1726 Palutaguse.
6. **Saue** Päärend, *09.07.1750 Valla, Saue peremees Vallas, # p. 1775 Kirikuküla –
7. **Möldre** Maret (Margret), *u. 1751 Valla?, †18.04.1791 Valla.

Süsteemi pahupool ilmnevat selle kasutamisel raaliprogrammides, mida võib segadusse ajada tema aritmeetiline lõpmatus. Üldiselt ei kogune kõuke nii palju, et nad nõuaksid väga pikki numbreid. Viisteist põlve, mis teoreetiliselt koondavad 32 767 esivanemat, ei tekita veel segadust, kuigi sellist hulka leida on võimatu. Vaid need loendid, kuhu sekkub kõrgaadel, võivad küündida miljonite ja miljarditega märgitavate esivanemateni. Mõistlikum on „tükeldada“ liiga rohke loend osadeks. Olulisem halbust avaldub kõukude kaos. Kellelgi pole esivanemaid nii rikkalt nagu arvutab teooria. Kui kõik viieteistkümnenda põlvkonna eellased ka oleksid kohal, taanduvad paljud sugulusabieludesse ja järele võib jääda oletatavast poolestki vähem. Mida väiksem maa-ala, piiratum seisus ehk sotsiaalne keskkond, seda tõenäolisemad on olnud sugulusabielud, nii Eestiski, ehkki meie kasinad andmed lubavad nende olemasolu eeldada peamiselt pärast ja enne Põhjasõda. Küllaldaste andmete olemas olles jõutakse mõnda paikkonda tihedalt asustanud esivanemate kaudu ikka vähemalt ühe sugulusabieluni. Neid on küll välditud võimalike ihu- või mõistusehädadega laste tõttu, kuid samas toimivat sarnaste geenide liitumisel tõhusamalt looduslik valik, mille tahtel vaid tugevad jäid elama. Arvutile kohandataval Sosa-Stradonitzi meetodil peetakse oluliseks iga niisuguse abielu juhul korduvaid esivanemaid kõigi andmete ja ühiste eellastega uuesti esitada. Kohmakas ja arutu. Klassikaliselt taandatakse isikud sinna, kus neid mainiti esimest korda, lisada võib nende nimed.

26. = 10. (**Palu** Jaan)

27. = 11. (**Kuusiku** Made)

Teadmata nimega isikud on igale uurijale vastumeelsed. Loendisse ei pea lisama esiemasid, harvem -isasid, kellest pole midagi teada, kuid tasakaalustuse huvides võib seda teha siiski, käepärase ladina lühendiga NN, *nomen nescio*, nimi teadmata.

21. **Rabasaare** NN. – Rabasaare talu teadmata nimega tütar.

23. ...NN. – sellest esiemast ei teata midagi.

Väga laialt ettevõetud uurimustes lisatakse abielupaari muud lapsed, ühendades nii loendi järglasloendiga, teise käsitlemist nõudva genealoogiatabeli tüübiga, lisatakse teised abieludki, kuid segu lahkneb eellasloendi vormist liiga tarbetult ja hajutab tähelepanu. Kui juba lapsed, tohiks ka lapselapsed olla kirjas ja nii edasi – oluline on see vaid abielupaari keskkonda kujutades laste kaudu, sedasi:

64. **Metsa** Paltser, *1595 Metsa.

65. **Kalana** Liis, *1597.

Lapsed 1. Jaanus, *1620 Metsa, †1678 Metsa.

2. Jürgen, *1621 Metsa.

3. Ann, *1623 Metsa.

Nooremate põlvkondade lisandudes ilmneb loendi puudulikkus selles, et lastele tuleb ta koostada uuesti. Kuid puudulikuks saavad kõik skeemid, kõik uurimused, mille hetke oleme arvanud olevat täiuslikud. Tabelite tarvis pole aga enam seda kätt, kes nad joonistas ja täiendused langevad stiilist välja. Seepärast on iga töö, meie silmis koguni puudustega, tervik iseeneses.

Asjakohast nalja

Mis on Aadamal ees ja Eval taga? A-täht.

*Ajaloolisi isikuid...***TÕRVA ANTS**

Lähtudes 1850. ja 1858. aasta hingede revisjonist sündis ta Rõuge kihelkonna Sänna valla Hurda küla Hiire talus umbes 1825. aastal. Hiljem sai ta elukohaks sama küla Muasilla talu. Jutt on Hans Peebu poeg Pähnast. Vallas ja kaugemalgi tunti teda TÕRVA ANTSU nime all, kuna põlluharimise kõrval tegeles ta ka edukalt kändudest tõrva utmisega. Peale Võru linna vedanud ta tõrva ja süsi ka Sangaste mõisa krahv Bergile. Tõrva- ja söevoorist tulles jaganud ta külarahvale viina, tubakat ja muud pudi-padi.

Ants olnud ka Hurda küla ja Sänna valla suurim vembumees ning edukas mesilaste pidaja. Kord tabanud ta meevarga, määrinud mehe meega kokku, raputanud linaluid ja sulgi peale ning lasknud siis minema.

Ta olnud ka jõumees. Muasilla rehealuse 7-tollised palgid oli ta varastanud mõisa metsast ja tassitud seljas koju. Kord saanud metsavaht Antsu palgitassimiselt kätte, haaranud Antsu vöölt kirve ja pistnud Sänna poole jooksu, et seda asitõendina härrale viia.

Ants visanud palgi õlalt ja pistnud metsavahile järele jooksma. Saanud ta kätte, võtnud kirve tagasi ning andnud talle veel ka kõva keretäie ise õpetades: „Ku ma mõisa mõtsast ossakese kodõ viä, siis tulgu ei manu, oss purõ.”

Antsul olnud kolm naist. Kahte pidi Ants matma, kolmas - Sohvi - mattis Antsu. Kolmanda, endast tunduvalt noorema naise võttis Ants üle 60 aasta vanuse mehena, nii et äratanud kirikuõpetajas teatud kadedust. Selle peale olevat Ants öelnud et “oss um viil kõva”.

Antsu tütre Annast (1891-1961) sai naabruses asuva Lalli talu perenaine, Kristjan Metsmehe abikaasa. Antsu poolt ükshaaval mõisa metsast tassitud palkidest ehitatud rehealune lammutati kolhoosiajal ja saeti kütteks.

Tõrva-Ants on maetud Rõuge Jaani-Peebu kalmistule.

KÜLATARK HIIRE-MARI.

Tõrva-Antsu vennanaine, Hiire talu perenaine Mari Pähn (sünd umbes 1826) oli Hiire-Mari nime all tuntud kihelkondliku ja kaugemalegi ulatuva kuulsusega külatark. Tema juures käidi haiguste ja muude hädade puhul. Oli kedagi uss nõelanud, ei saanud tütar mehele, oli väikelaps pikemat aega rahutu ja nuttis, ei läinud lehm pulli juurde - kõigile oskas Mari abi anda. Tasu olnud 10..15 kopikat hõbedat. Raha hoidnud ta põranda alla peidetuna. Kui sugulased hiljem raha leidsid, olnud seda kaks sukasääretäit.

Oma nõiasõnad olevat Hiire-Mari pärandanud tütar Annele, kelle kuulsus külatargana ei ulatanud küll nii kaugele kui emal, aga hädalisi käis temagi juure küllaga. Ann oli abielus väikest kasvu Otto Kuslapuuga, keda külarahvas kutsus Tsipa-Otiks. Anne hüüdnimeks rahvasuus oli aga Oti-Ann

---

Kodukandi ajaloolisi isikuid tutvustas Karl Pettai.

SUGUPUUDE NÄITUS HAAPSALUS

Elle Narusk

1. märtsil 2005 Haapsalus avatud sugupuude näitus sai teoks EGeS Läänemaa osakonna eestvedamisel koostöös Pärnu osakonnaga. Näituse korraldamise mõte sai pandud idanema eelmise aasta lõpus juhatare koosolekul. Jaanuarikuus Haapsalus külas käinud Pärnu osakond andis oma nõusoleku näitusele sugupuid saata. Varsti selgus ka näituse korraldamise koht ja aeg - Haapsalu Kunstikooli Galeriis märtsikuu kaks esimest nädalat. Näituse korraldamiseks ja materjalide kogumiseks jäi aega üks kuu. Tagantjärele võib öelda, et aega oli täpselt parasjagu, kuigi vahel tekkis mõte, et me ei saa sellega hakkama.

Esimesed 6 eksponaati saime Akadeemilisest Raamatukogust. Tallinna osakonnast andis näitusele Saaremaalt, Karja kihelkonnast pärit Kreisenite sugupuu läänlastele alati tuge ja abi pakkuv Viivi Liventaal. Äsja Tallinna osakonnaga liitunud Kalju Sipp saatis oma tabelid Lihula kihelkonnast pärit Sipp'ide eellastest ja järglastest 340 aasta jooksul. Seltsi abiesimees Ants Roomets oli kogunud kirjanduse väljaannetest leitud Eesti nimekate inimeste sugupuudest ja tabelitest toreda materjali. Sealt võis leida selliseid nimesid nagu Konstatintin Päts, Martin Lipp, Arvo Ratasapp, Ernst Enno, Fr. R. Kreutzwald, Leo Talgre, Johann Kello, Urmas ja Siiri Sisask, Karl Ristikivi jt.

Paar nädalat enne näituse algust jõudsid Haapsalusse Pärnu osakonna poolt saadetud sugupuud ja kõukude tabelid. Teiste hulgas näituse naelaks ja meedia huviorbiidiks kujunenud Helmi Tohver Karotammede 2,5x4 m hiigeltamm. Kokku oli näitusel eksponeeritud 14 Pärnu osakonna liikmete sugupuud ja tabelit. Lisaks Karotammede sugupuule olid näitusel Marje Neitsovi Kogerite ja Lorentsite sugupuud, Helbe Merila Mererfeldt-Merila sugupuu, Lehti Lasni Lasnide sugupuu ja jadakonna tabel, Riho Holteri Holterite sugupuu ja kõukude tabel, Sybille-Dagmar Leino kõukude tabel ja Eve Jürgensi Seli küla 5 tüvepuud. Eve Jürgens oli Pärnu osakonna kontaktisikuks, kes aitas materjale koguda ja Haapsalusse Riho Holteri abiga toimetada. Suured tänud Evele.

Omajagu aega kulus näituse materjalide ettevalmistamisele ja koostamisele. Läänemaa osakonnast oli suureks abiks selles osas Aire Nilb, kelle abiga said oma sugupuud trükikõlbulikuks ka teised osakonna liikmed. Läänemaalt olid näitusel Aire Nilbi koostatud Karuselt pärit Nilb'ide ja Kodaveres pärit Tikkude sugupuud, Tõnu Valgu Piirsalust pärit Valk'ude sugupuu, Mati Jetsi Kullamaa kihelkonnast Jetside sugupuu ja allakirjutanu Kohl'ide sugupuu Maarja-Magdaleena kihelkonnast. Kudina mõisast. Läänemaa osakonna vanim liige Ensel Reissaar oli näitusele toonud Ridala kihelkonna Käblamõisast pärit Kiima Mardi ja Karli poegade järglaste sugupuud ja Andersonide sugupuu. Lisaks tõi ta näitusele manalateele läinud Ilmar Randmaa koostatud Ridala kihelkonnast pärit Jaksmann'ite eellaste ja järglaste sugupuu, mida ta oli omalt poolt täiendanud. Näituse ülespaneku päeval tõi veel Eha Jaaks värviküllased Jaks'ide ja Kruusmäede sugupuud, mis on samuti Ridala kihelkonnast.

Pildil Ensel Reissaar enda koostatud sugupuude taustal.

Eraldi oli näitusel rippuv stend Läänemaa osakonna 10 liikme kõukude tabelitest. Külastajatele oli vaatamiseks meie kroonika raamat, kaasa võis võtta Fred Pussi koostatud infolehe „Kuidas alustada suguvõsa uurimist” ja visiitkaardi EGeS ja Läänemaa osakonna kontaktandmetega.

Paar päeva enne näituse avamist andis Tallinna osakonnast Jaan Tagaväli näitusele Naissaarelt pärit Al-der Roseni järglaste tabeli ja Eva Niglas Karja kihelkonnast pärit Kallase ning Käinast pärit Niglase ja Jaaksoni suguvõsataabelid.

Pühapäeval, 27. veebruaril toimus näituse ülespanek, kus olid abiks Läänemaa osakonnast Aire Nilb, Mati Jets, Eha Jaaks ja Ensel Reissaar ning lisaks Indrek Jets. Näituse avamisel oli seltsi esimees Raivo Maine ja Tallinna osakonna esimees Are Saarne. Näitusest kirjutati Pärnu Postimehes ja kohalikus Lääne Elus. Näitus oli avatud 12.märtsini.

Kokkuvõtteks võib öelda, et esimene kord oli näitust korraldada raske, aga samas saime ainukordse kogemuse ja elamuse.

SAALVERKIDE SUGUVÕSAST

Koidula Ameerikas

Teine kuulsam mees külas oli Jaan Saalverk Mardi poeg, sünd 1874. a Ihuvere talus. Tema eluloo ja tegevuse on kirja pannud Rudolf Põldmäe ning see on ilmunud ajalehes “Harju Elu” 03.aug 1974.a.

Tütred Eha Leek ja Leida Lepik on samuti korjanud inimestelt mälestusi ja ka ise kirjutanud lugusid Mõisaküla elust-olust. Eriti Eha Leek on palju kirjutanud, peaaegu kogu Jüri khk kohta. Tema päevikud ja jutustused on hoiul Harjumaa muuseumis.

Jaan Saalvärk on tütardele jutustanud oma suguvõsa kohta seda, et tema esivanemad on elanud Keila khk-s Jälgimäel. Üks vendadest kippunud väga kodukohast lahkuma ja seda vastu isa tahtmist. Isa olnud väga vihane ja neednud poja ära, et surgu su suguseltsis pojad ja tabagu neid õnnetused.

Poeg Mart tulnud ikka Kurnale Ihuvere tallu, siin oli tal 3 poega ja 3 tüdart. Nendel väga suuri õnnetusi ei olnud, aga järgmise põlvkonna lastel ja lastelastel on olnud palju õnnetusi.

Mardi poeg Jaan on aga rikas mees olnud, talu jäi tema pojale Jaanile. Ta ostis ise talu päriseks ja nähtavasti andis teisele pojale Mardile ja tütardele Liisale ja Marile ka niipalju kaasavara raha, et ka nende talud kõik osteti samal ajal päriseks. Need olid Sepamäe, Mäe ja Tohvri.

Jälle tulevad meelde rahvajutud peidetud rahapadadest ja krattidest, kus vanakuri nõuab varanduse eest omale hingi.

Ja neid hingi hakkaski minema üsna sageli. Kõigepealt suri poegadest Mart 30-aastasena, see oli Jaan Saalvergi isa. Siis teise poja (kes oli Ihuvere peremees) naine 30-aastasena ja tema kaks last. Ihuvere peremees abiellus uuesti ja neil sündis 12 last. Nendest ainult neli abiellusid ja oli üks või kaks last. 12-st lapsest suri imikuna neli, noores eas kaks, 1 tapeti kakluses, üks tegi enesetapu, ühe puskis pull surnuks ja üks jäi nõdrameelseks.

See kes viimasena Ihuveresse jäi, Johannes, muutis oma nime Soopereks ja läks ka kolhoosiajal siit ära Kirovi kolhoosi, tal oli ainult üks poeg.

Poeg Kustas elas ka algul Ihuveres, aga ta arreteeriti ja saadeti Siberisse. Tuli seal tagasi, aga Ihuveresse enam ei tulnud.

Ihuveres oli suhteliselt uus maja, see oli ehitatud eesti ajal, vana maja põles õnnetuse tõttu maha. Kolhoosiajal jäi maja tühjaks ja kolhoos müüs selle kahele kolhoosi perele ära. Nendest pole seal enam elajaid, ainult üks vana mees on veel suure majas üksi.

Jaan Saalverk tuli Sepamäe tallu, see oli ka ostetud talu, oli eeskujulik põllumees ja ühiskonnategelane, abiellus ja siis tulid temalegi õnnetused. Surid sündides kaksikud ja veel kaks last imikueas, ka naine suri viimase lapse sünnitamisel. Ellu jäi kaks tüdruku. Oli vaja kiiresti leida uus naine. Uuel naisel sündis veel kaks tüdruku. Jaan oli ise väga tulihingeline, pühendas end kogu hingest kord kirikule, kord poliitikale, kord põllumajandusele ja ühistegevusele. Aktiivne ühiskondlik tegevus ning õnnetused naise ja lastega viisid ta ühel nõrkusehetkel niikaugele, et ta otsustas lahkuda elust. Eluajal oli ta põldu kündes üles korjanud huvitava kujuga väikesi kive ning need Jüri surnuaeda toonud. Peale tema surma püstitati nendest kividest tema hauale ausammas. Teda mäletatakse kogu Jüri khk rahva poolt ja seisatakse ikka tema kalmu juures.

Kes oli...

Sibulavenelane—kõnek. Endisaegne nimetus Eestis elavate Peipsi-äärsete vene rahvusest sibulakasvatavate- ja müüjate kohta. (EKKSSõ V 3. vihik)

“Peipsi poolt vooris mööda maanteed sibulavenelasi oma kuldkollase kaubaga. Nende sibul oli hea, kibe ja säilis hästi. Sibulamehelt sai osta ka kuivatatud sigurit- neid kõrvetati plekktrumlis lahtisel tulel kohvi lisandiks. Kurki nii kaugele ei toodud, neid sai mõisa aedniku käest kohapeal”. (NII VÕI SEE OLLA. Varrak 1994. Koost. L. Arulo. Põhjaranniku külaelust läbi aegade.)

Kiisavenelane – Peipsi mehed, kes tegid kaubale reklaami käruga: “Eh paapa, oosta kala, ei ole vana, viis päeva, kui järvest tulli välja...” “Oostke kisku, oostke kisku! Kui sinu sööp, siis sinu naerap, kui sinu situp, siis sinu nutap...” Naljamehed olid nad küll, need igal laadal tuttavad kalavenelased. Ega nende naljareklaami keegi tõsiselt võtnud, ostjaid oli selletagi küllalt.

Potisetu – setu rändkaubitseja.

Kord poolaastas sõitis talust läbi potisetu. Ta vahetas kaltsude ja kontide vastu savist kruuse, kausse ja potte. O. Remsu. (EKKSSõ IV 3. vihik)

“Oli veel üks liik kauplejaid, kes liikusid külast külla pisikeste hobuste ja kõrgete koormatega. Need olid potikaupmehed ehk potisetud. Külas peatudes kogunes potisetu vankri ümber perenaisi kaupa uurima. Siis toodi kodust kaltsukotid ühes ja kauplemine läks lahti. Koormas oli päris ilusaid ja tarvilikke asju: mitmes suuruses kullakarva või pruune savikausse, samuti lillepotte, kanne ja piimapotte. Ikka kõik väga hea ja odav. Müüja koputas eseme pihta puupulgaga – “näed ise, terve on, kuuled, kõliseb...”; “Ootsi kaltsu perenaine...” Kaltsu muidugi leidis.

Ju selline kauplemine end ära tasus. Halvakõlalise nime “kaltsuotsik” võis ära kannatada. Kaltsud tuli viia Röpina paberivabrikusse. Küll seal ka potivabrikuid leidis, kaupmehed olid enamikus sealtkandi mehed.

Nagu rannavaaridel, nii oli ka potisetudel oma piirkonnad, kus nad ärisõitudel juba tuttavad eest leidsid. Palju nalja tegi sisemaa inimestele Peipsi-äärsete kaupmeeste venepärane häälamine, mille kohta liikus rahva seas palju anekdoote, vahel õige siivutuid. Rändkaubandusel oli rahva elus suur positiivne tähendus – kaup toodi koju kätte. Raha liikus rahva seas vähe, seda ei saanud kulutada tühise või viletsa asja peale. Meistrimees omalt poolt pidi head nime hoidma ja tegema riista, mis ilma kvaliteedimärgitagi seda nime väärts.

Uusi raamatuid

Merila-Lattik, Helbe ja Laiverik, Rein. **Karm ja kaunis Karula**. Tartu, 2004.

Elust, olust ja inimestest muinasajast tänapäevani.

LIBAHUNT. Ühe Eestimaa aadlimehe lugu. Kirjastaja Argo. 2005.

Olgugi, et autori sõnul üle ¼ räägitust on tõsi, eelistab ajaloolasest autor jääda esialgu anonüümseks.

Lugu saab alguse Veronas, kus eestlastest abielupaar ooperi vaheajal avastas veinibaaris veini, mille pudelil on tootja nimi Zudenpe ja vapil kolm hundipead. Perekonnapäev taipas, et vapp on tuttavlik ning nimi Zudenpe võis vanas eesti keeles olla Sudenpe, Soepää, Hundipea. Krahv Zudenpe, veinitööstuse omaniku jutust ja tema valduses olevatest ajaloolistest ürikutest saab alguse see romaan, mille tegevus algab 1577. a Narvas ja lõpeb 1661. a Saaremaal. Lõpusolevates lisades on juttu ka selle suguvõsa edasisest saatusest.

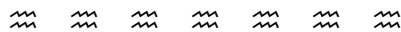

Nime saamine

Erik Heinmaa

See sündis 100 aastat tagasi, na umbes 1811 või 1820 aastal p Kr. Auline mõisa herra käsutas Lahe mehed mõisa – liignime võtma. See juhtus olema, et seal ka üks Jaan Anuga elas. Et Jaan ise linnas oli, siis läks Anu mõisa. Mõisas pandi nimed, kõik nii ja naa. Tuli kord Anu kätte. Armuline mõisa herra küsib: “Noh Anu! Missuguse nime sina siis võtad?” „Pai kulla herra, ei mina tea, üks paruni herra tea“ vastas Anu. Armuline herra ajab otsaesise kortsu ja mõtleb. Jaan üksik poeg, sugulasi ei ole – nii siis üks mees ehk EINMANN saksa keeles. Armuline herra ütleb Anule: “Noh olgu peale! Sinu liignimi olgu Einmann – saad aru – nii siis Jaan Einmann ja Anu Einmann – eks!” „Jaa, saan aru küll ja miks ma ei saa, olgu peale einman.“ Nii sai nime esimene Einmann. Selle poeg oli Jürg või Jüri, kah ainus poeg, nõnnas selle pojad Jaan, Mihkel, Erik, Kaarel ja Jaagup. Kirikisand muutis nime – pani tähe H ette ja jättis ühe n maha = Heinman.

Lahe küla Nuudi talu peremees Nuudi Jaan oli minu vanaisa Jakobi vanaisa.

VIRULASTE GA HARJUMAAL

Meenutusi möödunud hooaja lõpuekskursioonist

Rakveres asuva EGeS-i Virumaa osakonna juhataja hr Hubert Gutmann korraldas 2004. a maikuu 22. päeval oma osakonna liikmete soovil hooaja lõpetamiseks ekskursiooni marsruudil Kolga-Pärispea-Juminda poolsaar. Üritusest võttis osa mikrobussitais seltsikaaslasid, giidiks oli Kolga muuseumi juhataja, samuti ka EGeS-i liige proua Astrid Veltsmaa (pildil).

Väike meenus sellest osasaanu pilgu läbi.

Külastasime Kolgat, kus asub Harjumaa üks vanemaid ja suurejoonelisemaid mõisaansambleid. Kolga mõisa ajalugu on huvitav ja põnevustpakkuv. 1993. a tagastas Kuusalu Vallavolikogu Kolga mõisa ja 97,5 ha maad Stenbocki perekonna fondile. Praegu on mõisa 18 hoonest paljud halvas seisus, kuid vaadeldavad. Mõisa valitsejama ja võlveldris asuvas koduloomuuseumis nägime fotosid paikkonna valitsejatest ja nende järeltulijatest. Näha saab ka põllutöö- ja kalapüügiriistu. Püsinäitus kannab pealkirja – “Targa mehe tarberiistad ja virga naise tööriistad”. Õuel on mälestuskivi 1858. a talupoegade vastuhakule ja selle juhile Mikk Kivile. Tähelepanu väärrib ka mõisa väravamaja, mis on sünnimajaks legendaarsele raskejõustiklasele Aleksander Abergile (1881-1920). Tema muuseumituba asetseb Vahtramäel ning töötab eramuuseumina.

Kolgast Pudisoo poole suundudes köidab pilku restaureeritud kahekaareline kivisild. Muuksi linnamäele jõudes on näha 3-osalist põhjatähe monumenti, loopealsel aga asuvad Hundikangrud - teadaolevalt Eesti suurim ja uurituim kiviristkalmete rühm.

Sõitsime läbi Juminda ja Pärispea poolsaarelt, mis oma kordumatu ilu ja võlu tõttu on Lahemaa Rahvusparkile nime andnud. Juminda poolsaare tipus on mälestusmärk hukkunud laevadele.

Pärispea poolsaarel möödusime vanadest rannaküladest ning jõudsim Viinistule, mille vaatamisväärsuseks on endise kalatööstuse ruumides paiknev Viinistu Kunstimuuseum. Tagasi sihtpunkti - Rakveresse kulges tee läbi Loksa ja Palmse.

Hoolimata põhjarannikule omasest külmast meretuulest ja maikuisest tujukast ilmast, oli meie ajalooline retk igati meelikõitev ja huvi tekitav sealse paikkonna ajaloo, looduse ja kultuuriloo vastu. Meie väsimatu giid proua Astrid Veltsmaa oli nõus meiega jagama teadmisi ja tutvustama vaatamisväärsusi veel kauem kui meie tollane

ajalimiit lubas. Sooviks, et korraldajad leiavad võimaluse samalaadset üritust korrata ja siis juba suurema levialaga. Koos virulastega käis Harjumaal Virumaa juurtega Heli Merimaa.

Uusi juhatuse liikmeid

JUTA TASA

Olen sündinud 23.12.1978 Tallinnas orienteerujate Eike ja Voldemar Tasa perre. Aasta pärast avanes meil võimalus kolida linnast ära Valgamaale Otepää kanti Madsa Spordibaasi, mis oli järgnevat kümnekonnaks aastaks perele nii töö- kui ka elupaik. Lapsepõlv möödus nagu maalapsel ikka erinevate koduloomade, põldude ja metsade keskel.

Kuni 9. klassini sain koolis käia lähedal asuvas Pühajärve Põhikoolis ning hiljem Otepää Gümnaasiumis. Peale keskkooli lõpetamist kolisin Tartusse ja asusin Tartu Ülikooli psühholoogia erialale õppima. Õppimise ajal töötasin nii perefirmas (Lutsu Turismitalu Otepää vallas) kui ka hiljem TÜ arstiteaduskonnas residentuuri spetsialistina. Alates aastast 2004 elan Tallinnas ja töötan Selveris kliendisuhete juhina.

Genealooghuvil sai alguse emaisa Ruut Kasemetsa poolsest vastavast huvist ja aastaid (alates aastast 1986) korraldatud rahvarohketest suguvõsa kokkutulekutest – kuni 180 osavõtjat. Lisaks oli ajaloo huvile tõuke andjaks minu vanavanatädi lapselaps Andres Ehapalu.

2004. aastal olin eestvedajaks MTÜ Birkenbaumid asutamisel. MTÜ võttis endale sihiks aidata suguvõsa uurimisega tegelevaid oma suguvõsa liikmeid, so Mihkel Birkenbaumi (21.01.1839–14.06.1875) ja Leenu Saare (26.02.1839–14.06.1925) järeltulijad ning nende pereliikmeid. Edukalt õnnestus ka projekt Kohaliku omaalgatuse programmilt seadmete soetamiseks ja suguvõsa-teemalise kogumiku väljaandmiseks finantseeringu taotlemisel.

Meie autorid

HELGI ONNO

Sündisin 18.augustil 1930. a Antslas sõjaväelase perekonnas. Kooliteed alustasin 1938. aastal Paides, jätkasin 1940. a Tapal ja 1943. a Võrus, kus lõpetasin 1949. aastal keskkooli. Kaubanduse ökonomika eriala omandasin tolaaegses Tartu Ülikoolis, mille lõpetasin 1957. aastal. Oma erialal töötasin 1988. aastani. Pensionile jäin alles 2003. aastal. Olen laulnud TRÜ ja TPI Akadeemilises Naiskooris.

Suguvõsa uurimine on huvitanud mind juba palju aastaid. Ajendiks olid väljakirjutised Põlva ev.-lut koguduse personaalraamatutest alates 1757. aastast kuni 1940. aastani emapoolse vanaema Plado suguvõsa kohta.

Olin Eesti Genealoogia Seltsi asutajaliige. Seltsi juhatusse kuulusin aastatel 1991-1999 raamatupidaja-sekretärina. Aastal 2000 valiti mind seltsi auliikmeks. Praegu olen ka Tallinna Võrolaste Seltsi liige.

Õnnitleme

Valdur Alber	6. aprill	70		
Einar Lukkonen	16. aprill	50		
Ilona Ong	19. aprill	75		
Saima Jerem	23. aprill	75		
Ants Härma	27. aprill	70		
Sirje Överus	28. aprill	60	Milvi Kukk	24. juuni 70
Kalju Lepisk	2. juuni	75	Kusti Torpan	28. juuni 60
Ülo Roosnurm	5. juuni	70	Einar Hiob	28. juuni 75
Kalev Jõgi	14. juuni	75	Helgi Lellsaar	29. juuni 70
Ellen Tammoja	19. juuni	70		

Laualehe toimetis:

Toimetaja: Ants Roomets
Tehniline toimetaja: Eva Niglas
Toimetuse liige Ants Härma

Kirjad: 12614, Akadeemia 70 – 13
Telefon: 677 5011
E-post: antsroomets@hotmail.ee
E-post: evaniglas@hotmail.com